

Dramaturgia

“Ijäs ei pelaa töissäan mittatikun avulla kehitellyillä täsmällisillä juonirakenteilla. Ympyrät eivät sulkeudu, suuret kaaret tule valmiiksi tai asiat ratkea. Varsinainen asetelma elokuvan lopussa muistuttaa hyvin paljon sen alkuperäisiä lähtökohtia. Ratkaisevasti tärkeämpää onkin se sisäinen liike, kasvu ja kehitys, jota henkilöissä tapahtuu.”

Ijäs itse pohtii käsikirjoittamisesta seuraavaa: “Elokuvakäsikirjoituksen tulee olla helvetin konkreettinen. Se on kirkas silloin kun dialogissa on mahdollisimman vähän informaatiota. Eivät ihmiset puhu ajatuksia ja mietelauseita vaan kaikenlaista joutavaa. Silloin kun kirjoittajat miettivät juonta ja käänteitä, se tarkoittaa, ettei tyyppejä ole mietitty tarpeeksi. Juoni on rappiota.”

“Matti lyhentää repliikkejä niin, että katsoja saa itse täydentää, siinä on se Matin töiden hienous. Tyyli ja sanomisen tapa on usein hyvin toteava: ‘Otit sitten pirtelön?’ tai ‘Kengät kuluu’. (Vesa Vierikko)

“...Matin kieli edustaa juuri sitä sisäistä puhetta, jossa sielu liikkuu enemmän kuin mitä ilmeet ja sanat kertovat. Leikkauksen keinoin se sitten tuodaan esiin.” (Sulevi Peltola)

Teemat

Peter Von Bagh on todennut Suomalaisen elokuvan kultaisessa kirjassa Ijäksen elokuvista seuraavaa:

“...Absurdein keinoin toteutettava konkreettisten ratkaisujen etsintä muodostaa Ijäksen filmografiaa läpileikkaavan teeman. Henkilöiden toimintamallit ja -menetelmät ovat luonteeltaan joko outoja, puutteellisia, kehoja, hentoja tai tahattoman koomisia ja ongelmat itsessään asetetaan monesti satuttavankepeään kontekstiin.”

“Ijäksen elokuvallisessa filosofiassa piilee voimakkaan yhteiskuntakritiikin lisäksi myös viljalti humanistista liberalismia. Hän ei vedä rajaa kirkon ja pornokaupan välille. Samalla viivalla ovat niinkään eri sukupuolet ja sukupolvet.”

“Unelma ja todellisuus elävät Ijäksen töissä rinta rinnan – eivät vaivattomasti, mutta yhtä kaikki. Juuri tästä syystä ohjaaja palaa elokuvissaan toistuvasti mielenterveyden horjunnan ja huojunnan teemoihin... Osittaiset ja hetkelliset sekoamiset ovat olleet kansakunnan ydinmehua läpi Suomen taiteen historian alkaen Nummisuutarien “Tililiista”, Tuntemattoman sotilaan ja Kahdeksan surmaluodin kautta yökerhon ikkunan rikkovan roskakuski Nikanderiin (Varjoja Paratiisissa.)”

Ijäs ei halua pohtia, miksi ohjaa elokuvia. Jollakin tasolla se on pakkomielle, hän sanoo. "Tietenkin sitä yrittää elokuvantekijänä *hahmottaa itseään ja itseään maailmassa*. En halua sekoittaa tähän mitään sen suurempaa tai yhteiskunnallisempaa eetosta."

Henkilöt

“Erityisen tunnusomainen ja samalla harvinainen taito on ohjaajan tapa käsitellä elokuvissaan kaikkien eri ikäryhmien edustajia... Ijäsläinen ihmishahmo on merkittävä tavallaan yhtäläisen yksin seistessään keskellä kaupungin hälinää kuin silloin kun ohjaaja näyttää tämän huojumassa keskellä autiota maisemaa, jossakin pohjoisessa, roudan ja sateen piiskaamalla pellolla... Keskeistä on henkilöiden liike ja oleminen ajassa, tilassa ja tilanteessa.”

“Ijäksen tapa käsitellä ajan liikettä ja pysähtymistä on avain hänen koko tuotantonsa ymmärtämiseen. Menneisyys on monesti henkilökohtainen painolasti, nykyhetki jengoilleen jämähtänyttä monotoniasa ja tulevaisuuskin katkera utopia, jonka rehellinen ennuste ei anna tilaa haaveilulle... Heitä ei vaivaa niinkään pagnolilainen kaukokaipuu kuin tarkemmin määrittelemätön yksinäisyys ja pysähtyneisyys...”

“Ijäksen kuvaamat ihmiset eivät ole suuria tai pieniä, pikemminkin kokonaisia. Etenkin televisiosarjojen ilmaisussa on totuttu siihen että yksittäiset henkilöt edustavat draamankulussa jotakin helposti omaksuttavaa stereotyyppiä, luonteenpiirrettä tai näkökulmaa – iässä, sukupolvessa, yhteiskunnassa, varallisuudessa, vähemmistössä tai ammatissa... Ijäs osaa rakentaa henkilöhahmoja sillä tavoin kaksiparisesti että toisaalta näiden tekoja ja motiiveja on hyvin helppo ymmärtää mutta samanaikaisesti kaikkea leimaa suuri kompleksisuus. ”

“...voidaan todeta että ujolla ihmisellä pelko ottaa monesti röyhkeyden olomuodon. Ijäksen henkilöhahmoista paistaa läpi defenssimekanismien voimakas rooli arjen kulussa. Arkuuden tueksi heille on kasvanut vahva tapa naljailla, kommentoida, piikitellä ja avoimesti vittuilla.”

Ijäksen omin sanoin: “Suomalainen mies vetäytyy usein kuoreensa ja yrittää kestää. Kun kiltti mies raivostuu menee päreiksi kaikki! Parempi olisi sanoa suoraan heti kun potuttaa. ”

Kuvamaailma

“Matin tapa hahmottaa sitä juttua kuvien kautta on sen kaltainen, että se haluaa kameran liikkuvan aika paljon, sekä kamera-ajoja että kraanaliikkeitä... Se hahmotustapa on laaja; monta näkökulmaa, elämä on liikkeellä. Jotenkin se siitä Matin tekotavasta kuvastuu.” (Kari Sohlberg)

“Hyssy, illan ja yön välinen sininen hetki. Se on tärkeä. Se kuvastaa sitä rajatilaa, jossa ne Matin jutut liikkuvat, että asiat voivat taivuttaa kummalle puolelle tahansa. Se hämärän hyssy symboloi niitä henkilöitä. On vielä valoa, mutta pimeys on jo läsnä tai päinvastoin. Se kuvastaa sitä, että ihmeellisiä asioita voi tapahtua.” (Kari Sohlberg)

“Se on Matille rakas se horisontti, jonka joku ristiriita rikkoo, joku puhelinpylväs tai vastaava. Se symboloi sitä miten pieni ihminen asettuu siihen silmän kantamattomaan.”